

УДК 334.716:338

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ЇХНЬОГО РОЗВИТКУ

Белоусова Л.І., Марченко Н.О.

FORMING STRATEGIC OBJECTIVES OF REGIONAL DEVELOPMENT AND DETERMINING THE ASSESSMENT OF LEVEL OF DEVELOPMENT

Belousova L. I., Marchenko N. O.

В статті досліджені сучасні проблеми розвитку регіонів та фактори впливу на визначення оцінки рівня розвитку регіонів. Досліджені стратегічні орієнтири розвитку регіонів та визначена залежність між оцінками рівня соціально-економічного розвитку регіону та якості життя працюючого населення. Досліджені індикатори, які характеризують рівень життя і розвиток регіону обумовлюють сукупність оцінок визначеного виду більш особистих властивостей та критеріїв цього поняття, які можуть бути представленими у вигляді різних комбінацій звітних статистичних показників, а в деяких випадках відповідних експертних оцінок. Пропоноване застосування підходу, який дозволятиме визначити основні напрями розвитку регіонів по інноваційній траєкторії та визначити механізми реалізації цих напрямів.

Ключові слова: *регіони, економіка, стратегічні орієнтири, оцінка, рівень, розвиток, стратегічне планування.*

Постановка проблеми. Регіональна система є складовою частиною єдиної соціально-економічної системи країни. Вона складається з ієрархічно взаємозв'язаних територіальних утворень, які в свою чергу, також є різні, складені і взаємозв'язані соціально-економічні підсистеми меншого масштабу. Саме тому регіональна економіка, виступаючи в ролі мезорівня української економіки, представляє окремий самостійний сегмент економіки країни.

В стратегічному розвитку територій питання стратегічного планування розвитку регіонів є, безумовно, актуальним в час змін ринкових умов, розбалансування регіональних механізмів використання ресурсного потенціалу територій.

Науковці, підприємці, керівники організацій і підприємств як і сама держава ставлять завдання, пов'язані з розробкою стратегічних орієнтирів розвитку регіонів, ключових показників оцінки їх положення визначення оцінки рівня розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Стратегічні орієнтири розвитку регіонів та оцінка рівня їхнього розвитку окреслюються в загальному вигляді, фрагментарно, хоча ці питання є, безумовно, актуальними. Відсутність наукових основ організації формування стратегічних орієнтирів розвитку регіонів спричинила безсистемне вирішення цих питань на практиці. Окремі аспекти формування стратегічних орієнтирів розвитку регіонів розглядали у своїх наукових працях Заблодська І.В., Бузько І.Р., Єпіфанов А.О., Артеменко В.І., Куцик В.І., Гаврилов А.І., Макогон Ю., Жаліло Я.А., Кудріна О.Ю., Герасимчук З.В. Варто звернути увагу на ґрунтовні дослідження Заблодської І.В., Василенка В.О., Кудріної О.Ю., Невелева О.М. в яких на засадах взаємодії соціально-економічної системи країни, її сталого розвитку досліджуються економічні аспекти формування стратегічних орієнтирів розвитку регіонів, його соціально-економічний статус в системі міжрегіональних відносин, ключових показників оцінки їх положення та визначення оцінки рівня їхнього розвитку, проблеми стратегічного планування на регіональному рівні при визначенні загальних концептуальних напрямів розвитку регіону, тощо.

Метою статті є дослідження проблем у формуванні стратегічних орієнтирів розвитку регіонів та визначення оцінки рівня їхнього розвитку.

Результати досліджень. Велике значення на етапі стратегічного планування набуває аналіз існуючого положення регіону та його конкурентної позиції, визначення його потенціалу, в тому числі економічного, промислового, сировинного, кадрового. Безпосередньо на розвиток регіону впливає багато внутрішніх і зовнішніх факторів. Зовнішнє середовище регіону включає цілий комплекс комунікацій не тільки з зовнішніми постачальниками товарів і послуг, зовнішніми споживачами, транспортними

компаніями, сусідніми регіонами, але й сукупність факторів макросередовища. Особливе значення набуває геополітичне положення регіону, історичне минуле, збалансованість місцевого бюджету, активність міжрегіональних відносин [1].

Стратегічному плануванню перешкоджають:

- декларативний, номінальний характер багатьох стратегічних планів, невідповідність стратегічного плану нормативно-правовим актам;
- відсутність конкретних джерел фінансування;
- нерозвиненість та незастосування такої функції управління, як моніторинг реалізації стратегічних планів;
- відсутність новизни інструментарію розробки і реалізації стратегічних планів, які добре себе зарекомендували в інших державах, без врахування вітчизняної сучасної специфіки;
- недостатність маркетингових досліджень в формуванні стратегічних орієнтирів;
- неузгодженість стратегічних планів держави, регіонів і приватного бізнесу;
- невідповідність математичного моделювання стратегій, не часте його застосування [5].

Аналізуючи об'єктивні і суб'єктивні фактори впливу можна визначити оцінку рівня розвитку регіонів.

Об'єктивні фактори характеризуються чисельністю та ефективністю використання сировинних ресурсів регіону, рівнем розвитку виробництва і торгівлі, обсягом міжрегіональної і міжнародної торгівлі, науково-технічним рівнем розвитку і потенціалом регіону, характером трудових ресурсів тощо. Наведені фактори і характеристики, у більшості випадків самі є виробничими діями іншого роду причин, які мають суб'єктивну, особистісну основу.

Суб'єктивні фактори пов'язані з наступними характеристиками:

- інноваційна та інвестиційна привабливість регіону;
- фінансова стійкість;
- зацікавленість регіону в регіональних і міжнародних проектах;
- взаємовідносини з суб'єктами - природними монополіями та рівень приватизації в регіоні;
- дотримання принципів власності соціально-економічної політики, яка проводиться в регіоні тощо [2].

Останнім часом окрім проблем, пов'язаних з управлінням розвитку соціально-економічної основи регіону, встало гостре питання пов'язане з модернізацією регіональною економіки. Україна зіткнулася з серйозними економічними проблемами, а також із зниженням рівня якості життя населення. Подібні проблеми не можуть бути цілком вирішені з використанням тільки інструментів управління соціально-економічним розвитком. У зв'язку з цим необхідно застосувати якісно нові модернізовані методи і інструменти розвитку соціально-економічної системи як держави в цілому, так і регіонів окремо.

При аналізі стратегічних орієнтирів розвитку регіонів науковці спостерігають залежність між оцінками рівня соціально-економічного розвитку регіону і якості життя працюючого населення.

Це майже пряма залежність: чим більша частина високих оцінок регіону, тим більша доля відповідних оцінок якості життя працюючого населення.

Закономірність між рівнями оцінок регіону і якості життя дітей і молоді існує та відрізняється лише тим, що при середніх оцінках регіону доля низьких оцінок якості життя дітей і молоді ненабагато більше середніх.

При абсолютному домінуванні низьких оцінок, оцінки якості життя пенсіонерів і непрацездатного населення декілька інакше залежать від оцінок регіонів: при зниженні оцінки регіону від високого до низького збільшується доля низьких та знижується доля середніх оцінок якості життя.

Аналізуючи якість життя, як фактор формування регіональної ідентичності, можна прослідкувати що об'єктивні показники характеризують зовнішню ідентичність регіону, його соціально-економічний статус в системі міжрегіональних взаємодій. Суб'єктивні показники відображають процес самоідентифікації регіонального суспільства, формування образу регіону з позицій оцінки якісного задоволення потреб мешканців регіону [3].

На сьогодні не розроблений інструментарій адекватний сучасним умовам, який би дозволив визначити пріоритетні напрями розвитку державної цілісної стратегії інноваційного розвитку регіонів, але в такому випадку доречним буде застосування підходу, який дозволить визначити основні напрями розвитку регіонів по інноваційній траєкторії та визначити основні механізми реалізації цих напрямів.

Рівень життя і інноваційного розвитку регіону, який в свою чергу має високу вартість, характеризують індикатори, які обумовлюють сукупність оцінок визначеного виду більш особистих властивостей та критеріїв цього поняття, які можуть бути представленими у вигляді різних комбінацій звітних статистичних показників, а в деяких випадках, відповідних експертних оцінок.

Розраховується інтегральний індекс інноваційного розвитку регіону, виходячи з визначення місця інноваційного бізнесу в економіці і допоміжного системного процесу розробки, узгодження та вибору стратегічних цілей по їх змісту, вимірниках і чисельних показниках.

Процес розробки, узгодження та вибору стратегічних цілей базується за наступними концептуальними положеннями:

- розроблено багато стратегічних цілей або банк цілей;
- існує багато шляхів досягнення єдиної цілі, простору стратегій;
- цілі і стратегії мають різний масштаб часу, можуть бути довгостроковими, середньостроковими і короткостроковими;

– цілі і стратегії утворюють багаторівневу систему;

– реалізація вибраних цілей соціально-економічного розвитку регіону є свідомим, вольовим актом та пов'язаний з економічною політикою держави [4].

На території регіону циркулює різноманіття фінансових потоків, які зв'язують в єдину систему всі інституційні одиниці регіону. Із-за високої мобільності фінансових ресурсів і відсутності адресності грошових потоків визначити їх територіальну належність не представляється можливим. Проте фінансові ресурси, циркулюючи на території регіону, здійснюють серйозний вплив на всі сторони соціально-економічного розвитку регіональної системи, удосконалюючи, поліпшуючи її. Основною метою створення державного простору регіону є ефективна інтеграція в національну економіку, яка базується на принципах взаємозв'язку інтересів і рівноправ'я стосунків. При цьому основою регіонального економічного простору повинна стати самостійність товаровиробників, як головних суб'єктів економічних стосунків.

Висновок. Наприкінці, необхідно додати, що розвиток комплексу управлінських заходів, орієнтири, завдання - ключові індикатори розвитку кожного регіону, які впливають на стратегічні орієнтири розвитку держави в цілому. З метою забезпечення реалізації умов стабільного розвитку держави необхідно чітко визначити шляхи підвищення рівня життя населення з урахуванням найбільш повного використання економічного, виробничого, транспортного, сировинного, кадрового, організаційного потенціалу кожного окремого регіону.

Щодо формування стратегічних орієнтирів розвитку регіонів, можна зазначити, що проблеми полягають у тому, що на сьогодні воно здійснюється без наявності чіткого плану дій з розвитку, що дає підстави вести мову про подальші наукові дослідження направлені на вирішення проблем, пов'язаних з управлінням розвитку соціально-економічної основи регіону через модернізацію регіональної економіки.

Література

1. Заблодська І.В. Моніторинг реалізації стратегії економічного та соціального розвитку регіону: Монографія / І.В. Заблодська – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 157 с.
2. Коломийченко О., Тимофеева Т. Суб'єктивний фактор розвитку регіона // Конкуренция и рынок, 2002, № 14.
3. Еремина А.С. Качество жизни как фактор формирования региональной идентичности // Теория и практика общественного развития, 2012, № 5.
4. Старостенко Г.Г. Методология финансового анализа деятельности суб'єктів господарювання / Г.Г. Старостенко // Вісник Хмельницького університету, 2010, № 1, Т.1. – С. 34-39.
5. Заблодська І.В. Формування територіально-виробничих структур регіону: монографія / І.В. За-

блодська, О.С. Корсакова, С.А. Носкова, І.А. Хорошилова. – Чернігів: Десна Поліграф, 2015. – 152с.

References

1. Zablodska I. V., Monitoring of the implementation of the strategy for economic and social development of the region: Monograph / I. V. Zablodska – Lugansk: Publish. "Knowledge", 2012. – 157 p.
2. Kolomiychenko O., Timofeeva T., The subjective factor of the region development // Competition and the market, 2002, №14.
3. Eryomina A. S., Quality of life as a factor of regional identity // Theory and practice of social development, 2012, № 5.
4. Starostenko G. G., The methodology of financial analysis of business entities / G. G. Starostenko // Journal of Khmelnytsky University, 2010, № 1, vol. 1. – p. 34-39.
5. Zablodska I. V., Formation of territorial and industrial structures in the region: Monograph / I. V. Zablodska, O. S. Korsakova, S. A. Noskova, I. A. Horoshilova. – Chernigiv: Desna Poligraph, 2015. – 152 p.

Белоусова Л.И., Марченко Н.А. Формирование стратегических ориентиров развития регионов и определение оценки уровня их развития.

В статье исследованы современные проблемы развития регионов и факторы влияния на определение оценки уровня развития регионов.

Исследованы стратегические ориентиры развития регионов и определенная зависимость между оценками уровня социально-экономического развития региона и качества жизни работающего населения. Исследованы индикаторы, характеризующие уровень жизни и развитие региона обуславливают совокупность оценок определенного вида более личных свойств и критериев этого понятия, которые могут быть представлены в виде различных комбинаций отчетных статистических показателей, а в некоторых случаях, соответствующих экспертных оценок. Предлагаемое применение подхода, который позволит определить основные направления развития регионов по инновационной траектории и определить механизмы реализации этих направлений.

Ключевые слова: регионы, экономика, стратегические ориентиры, оценка, уровень, развитие, стратегическое планирование.

Belousova L. I., Marchenko N. O. Forming strategic objectives of regional development and determining the assessment of level of development.

The article explored contemporary issues of regional development and the factors influencing the assessment of level of development. Researched strategic objectives of regional development and defined the relationship between the estimated level of socio-economic development and quality of life of the working population. Investigated indicators that characterize the quality of life and development of the region, determine the aggregate estimates a certain kind of most important characteristics and criteria of this concept, which can be represented in a variety of combinations of reporting statistical indicators and in some cases appropriate expert estimates. The proposed approach, which will allow to identify the main directions of development of regions on innovation trajectory and determine the mechanisms for implementing these directions.

Keywords: regions, economic, strategic objectives, assessment, level, development, strategic planning.

Белоусова Любов Іванівна – доц., к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Марченко Наталія Олексіївна – старший викладач кафедри менеджменту і маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Рецензент: д.е.н., проф. **Заблодська І.В.**

Стаття подана 08.10.2016